Глава 2

Обвързващи предложения

В София си дават сметка какво се случва. На 15 септември 1939 г. кабинетът на Георги Кьосеиванов обявява неутралитет и България сякаш ще остане встрани от приближаващата катастрофа. В правителственото решение се посочва: „При създаденото международно положение и развиващите се събития България, продължавайки своята миролюбива политика, ще остане неутрална". (8) Последвалото признаване на неутралитета от Великите държави подхранва тази надежда. Министър-председателят специално подчертава, че България няма да участва в никакви комбинации срещу Съветска Русия. Пет дни по-късно, на 20 септември, Молотов кани на разговор българския посланик Никола Антонов и за първи път поставя въпроса за сключване на пакт за взаимопомощ или друга форма на политическо съглашение между двете страни. (9)

В края на септември командващият българските военновъздушни сили полковник Бойдев заминава за Москва, за да сключи споразумение за установяване на редовни въздушни линии София – Москва и да проучи възможността за закупуване на граждански самолети и оръжие за армията. Преговорите започват, но полковникът с изумление разбира, че руската страна се интересува главно от сключване на пакт с възможности за създаване на съветски военновъздушни бази в България и преминаването на съветски войски през българска територия в случай на конфликт между СССР и Турция. Продажбата на оръжие е обвързана със сключването на пакта. Бойдев няма мандат дори да чува подобни въпроси и скоропостижно се връща в София, без да подпише спогодбата. (10) Българското правителство си слага едно наум, отклонява сондажите за сключване на военнополитически договор за взаимопомощ, но не се отказва да развива двустранните отношения въпреки започналата нова съветска агресия. След като поставя неизпълним ултиматум на неутрална Финландия, през ноември Сталин започва война с цел да завземе част от нейната територия. Според договора с Германия от 23 август малката балтийска държава е оставена в сферата на интересите на Москва. Финландците се сражават

храбро, нанасят огромни загуби на Червената армия, но не получават подкрепа от никого и след три месеца са принудени да отстъпят и да сключат мир. Съветският съюз заграбва желаните територии с цената на 166 000 убити и мястото си в Обществото на народите, откъдето е изхвърлен като агресор. (11) Лошият международен отзвук от започналата съветско-финландска война обаче не попречва през декември в София да бъде сключена въздухоплавателна конвенция. (12) България категорично отказва и да вземе участие в изключването на Москва от Лигата на нациите. (13) Започва да се разширява съветското влияние в областта на културата. В София и Варна са открити книжарници които предлагат съветски книги и периодични издания. В кината се показват съветски филми. Прожектира се дори филм за самия Сталин. Разпространяват се московски вестници и обществеността се запознава с новия антизападен политически курс на Кремъл директно от страниците на официоза „Правда": „Европейската война, в която Англия и Франция встъпиха като нейни начинатели и усърдни продължители, още не се е разгоряла в бушуващ пожар, но англо-френските агресори не проявяват воля за мир и правят всичко за засилване на войната, за нейното разпространение в други страни". (14) Удивителни думи, няма как да не бъдат запомнени.

В края на 1939 г. България се радва на изключителен интерес от страна на Франция, Великобритания и Италия. Посланик Антонов споделя в Кремъл: „България никога не се е ползвала с такова внимание от всички страни, с каквото се ползва сега. Всички тези обстоятелства затрудняват правителството да укрепва политическите връзки между Съветския съюз и България". (15) През ноември лорд Лойд посещава цар Борис в опит да лансира британско-френската идея за създаване на Балкански неутрален блок. Целта на Лондон е да постигне обединение на поне няколко балкански страни „за обща защита на неутралитета срещу нападение от север". (16) Начинанието остава нереализирано по две основни причини. Създаването на такъв съюз не предвижда ревизия на границите, установени с Ньойския договор след края на Първата световна война, когато България е жестоко ощетена с откъсването на земи в Добруджа, Беломорска Тракия и Македония. Следователно подобен съюз изобщо не би съответствал на националните стремежи и на провежданата политика. Освен това Германия и СССР заемат твърда позиция против идеята за блока. Всяка от двете страни се стреми да наложи самостоятелно влияние над България и възприема създаването на подобно обединение като насочено срещу своите собствени интереси.